

JAKUBINYI GYÖRGY

ny. érsek
Gyulafehérvári Érsekség
Gyulafehérvár, Románia
györgy.jakubinyi@romkat.ro

Mi a mnemotechnika? Példákkal megvilágítva tanárok, papok részére

Zusammenfassung: *Was ist Mnemotechnik? Anhand mehrerer Beispiele erklärt für Dozent/inn/en.* Dem Titel nach geht es um Methoden für Gedächtnishilfe im Studieren und Lernen. Anhand des Artikels der Psychologin Dáné Gabriella wird die Mnemotechnik als Begriff erklärt und viele Methoden gezeigt, um für hilfeleistende Lernverse zu schaffen. Nach dieser wissenschaftlichen Einleitung kommt meine Sammlung von mnemotechnischen Lernversen, die ich im Laufe meines Dozierens gesammelt habe. Die Sammlung ist nach Themen geordnet: die Heilige Schrift/Bibel (1–9), Kirchengeschichte (10–12), Kalender (Chronologie) (13–16), Katechismus, Glaubenslehre (17–23), Philosophie-Logik (24–25) also insgesamt 25 Lernverse. Am Schluss werden die Quellen der Sammlung angegeben.

Schlüsselwörter: Mnemotechnik, Mnemonik, Informatik, Merkspruch, Eselsbrücke (Eselsleiter), Merkreim, Merkvers, Lernspruch, Gedächtnisstützen.

Diákkoromban mindig érdekelt a kérdés, hogyan lehet megjegyezni, „kívülről megtanulni” nehéz névsorokat, nyelvtani szabályokat stb. Ezért örültem, amikor középiskolás koromban Tóth Tihamér ifjúsági könyveit olvasva, *A művelt ifjúban*¹ felfedeztem az emlézés/mnemotechnika ismertetését nagyszerű példákkal. Némettanárnőnk is tanított egy ilyen emlékeztető

¹ Tóth Tihamér, *Az ifjú műveltsége. Ne igyál!* Budapest 1937, 88.

versre, amely az esetek használatát foglalta tanversbe. Majd kis-pap koromban jó spirituálisunk (lelkiigazgatónk), dr. Tyukodi Mihály latinórán bekérte a főnevek nemeinek emlékeztető verseit. Tanárkoromban is (1974–1992) örültem, ha találkoztam ilyen mnemotechnikai versekkel, pl. a Szentírás könyveinek vagy az egyetemes zsinatok sorának emléző verseivel. Mindezeket feljegyeztem, összegyűjtöttem, használtam a tanításban. Most arra gondolok, hogy talán más is felhasználhatja, ezért gondoltam közlésére. De előbb a skolasztika módszere szerint tisztázzuk a fogalmakat.

Az emlékeztetögzítésnek nagyon sok lexikoni adata van, akár lexikonokban, akár a Wikipédián ilyen címszavak alatt: Mnemotechnika, Mnemonik, Emlékezet, Emlékeztetögzítés stb. Az emlékeztetögzítésnek elavult magyar szava az emlézés. Tudományos görög neve a *mnemotechnika*: *mnémé* = emlékezet, emlék, *techné* = ügyesség, művészet, mesterség, tehát *mnemotechnika* = az emlékező(tehetség) ügyessége. Álljon itt Dáné Gabriella iskola-pszichológus Wikipédia-cikke.²

„A mnemotechnikai eljárások az emlékezet hatékonyságát növelő eljárások, melyekre ugyancsak nagy szükségünk van a tanulás során. Általuk sikeresen jegyezhetünk meg *nehezen megtanulható, egymással logikus kapcsolatban nem álló adatokat* vagy valamilyen értelmes rendet teremteni a megtanulandó anyagrészen. Elsősorban a képzelet működésére épülnek. [...] Lényeges a két (vagy több) elem közötti kapcsolat milyensége. A következőkben leírunk néhány módszert, melyet alkalmazhatsz a tanulás során:

² *Mnemotechnikai eljárások, avagy miként növeld koncentrációs hatékonyságod*, in: Wikipédia.

Rímalkotás: a megtanulandó szavakból rímet, verset alkotatsz, pl. »Elöttem van észak, hátam mögött dél, balra a nap nyugszik, jobbról pedig kél.«

Képzeltbeli összekapcsolás: két vagy több szó egyesítése egy közös, élénk képzeleti képben. Pl. cinke és mag: A cinke magot eszik.

Bizarr (képi) asszociáció: a szavak szándékosan bizarr, szokatlan vagy vicces képekben való összefoglalása. Pl. cica és cilinder: Cica, cilinderrel a fején.

Mozaikszavak: pl. olvaszd: **O**tília **v**asalót **a**dott **s**zombaton **D**inának.

Verbális közvetítő: két szót összekapcsolhatsz egy közbülső harmadik segítségével. Pl. alma – ház: alma – MAGHÁZ – ház.

Kulcsszó-ábécé: számok megjegyzése, egy saját szám-betű (mássalhangzó) rendszer kialakítása. A számsort alkotó betűkből aztán mondatot, szókapcsolatot lehet kialakítani és ezt társítani az adott számhoz. Pl.: 3,141592=Írd(3), ő(1) lesz(4) a(1) kicsi(5) kalkulált(9) pi(2).

Helyek módszere: a lista elemeinek képzeletben való elhelyezése egy ismert útvonalon vagy akár a lakásban.

Mondatalkotás: Pl. ha az E-G-H-D-F, a kotta öt vonalának ábécés neveit kell megjegyezni alulról felfelé, g-kulcs esetén: »Este gitározik három derűs fickó.«

Memóriafogas: a megjegyzendő dolgokat „felakaszthatod” egy jól ismert kampóra (fogásra). Pl. számok egymásutánja vagy az ábécé betűi szolgálhatnak fogasként, de ezekhez egy konkrét dolgot kell társítani (1 = meggy: »Egy – megérett a meggy...«), és csak azután társítható ehhez a tanulnivaló.

Kép vagy képsorozat készítése: a megjegyzendő információk egy közös képben való lerajzolása vagy képsorozat, képregény készítése.”

Gyűjteményemet nem a módszerek szerint csoportosítottam, hanem a tantárgyakat követve, vagyis téma szerint.

Mnemotechnikai (emléző) segítség a tanulásnál

A Szentírás:

1. A Biblia kánonja versben: (református)

*Mózes öt könyvét az Ótestamentumban
József, Bírák és Rút követik nyomban.
Sámuel, Királyok, Krónikák utánuk,
Két-két könyvre lévén felosztva mindhármuk.
Ezdrás, Nehemiás, Eszter, Jób sorára
Következik Dávid százötven Zsoltára.
A bölcs Salamoni Példabeszédekre
Jön a Prédikátor s Énekek Éneke.
Mostan Izaiás, Jeremiás mennek,
Siralmai jönnek mindjárt ugyanennek.
Majdan Ezékiel, Dániel, Ózeás,
Jóel, Ámosz után Abdiás és Jónás.
Mikeásnál Náhum, Habakukra térünk,
Szofoniás után Aggeushoz érünk.
Még csak Zakariás, Malakiás mennek,
S itt vége van az Ószövetség könyvének.
Máté nyitja meg az Újszövetség könyvét,
Márk, Lukács és János követik ösvényét.
Nyomban az Apostolok Cselekedeteit
S utána találjuk Szent Pál leveleit:
A legelsőit intézi a Rómaiakhoz,
A két további a Korintusiakhoz.
Legott Galácia, Efezus, Filippi,
Kolossze várait csak egy-egy illeti.*

*Tesszalonikába s Timóteushoz vizont
Két levél szól, de csak egy Tituszhoz.
Egy szól Filemonhoz, Zsidókhöz is végre,
Összes számuk ekként megyen tizennégyre.
Jakab után érjük Péter két levelét,
Három hordja János, egy a Júdás nevét.
A Titkos Jelenések áll leghátul
Szent Jánostól, amaz evangélistától.*

2. Ugyanaz, katolikus változat (a hét deuterokanonikus könyvvel):

*Mózes öt könyvét az Ótestamentumban
Józsué, Bírák és Rút követik nyomban.
Sámuel, Királyok, Krónikák utánuk
Két-két könyvre lévén felosztva mindhármuk.
A következőkben négy könyv ékeskedik:
Ezdrás, Nehemiás, Tóbiás és Judit.
Eszter a Jób könyvének most jön sorára,
Tolakodik Dávid százötven Zsoltára.
A bölcs Salamoni Példabeszédekre
Jön a Prédikátor, Énekek s a Bölcsesség könyve.
Mostan Sirák, Izaiás, Jeremiás mennek,
Siralmai zengnek mindjárt ugyanennek.
Majdan Ezékiel, Dániel, Ózeás,
Jóel, Ámosz után Abdiás és Jónás.
Mikeáznál Náhúm, Habakukra térünk,
Szofoniás után Aggeushoz érünk.
Még csak Zakariás, Malakiás mennek
És az első kettő a Makkabeus könyvek.
S vége is van már az Ószövetségnek.*

3. Bibel-Song. A Szentírás 73 könyve német gyermekdalban. Szövege és dallama Gabriele Schwarzmann, Religionslehrerin, Mondsee 2009.

1. Mit den fünf Büchern Mose fängt sie an: Genesis, Exodus, Levitikus dann – Numeri und Deuteronomium – Diese Ouvertüre ist nicht dumm.

2. Die Geschichtsbücher Josua, Richter, Rut, die Bücher Samuel, Könige, Chronik – gut. Esra, Nehemia – Tobit, Judit, Ester. Die Bücher Makabäer sind hier Letzter.

3. Die Lehrweisheitsbücher fangen mit Hiob an, Psalmen – Sprichwörter – Kohelet dann, das schöne Hohelied, das Buch der Weisheit, Jesus Sirach erinnert an unsere Zeit.

4. Der Propheten gibt es viel: Jesaja, Jeremia, Baruch, Ezechiel, Daniel. Vom Zwölfpropheten-Buch ist uns einer sehr vertraut: (Hosea-Joël-Amos-Obadja-Jona-Micha-Nahum-Habakuk-Zefanja-Haggai-Sacharja-Maleachi) Jona, der vor Gottes Auftrag abhaut.

5. Das neue Testament fährt mit Jesus fort, Matthäus, Markus, Lukas und Johannes Wort. Was nach Ostern geschah, das liest du dann in der Apostelgeschichte – das ist spannend Mann.

6. Paulus schrieb seine Briefe an Römer und Korinther, Galater, Epheser, Philipper und Kolosser. Nach Thessaloniki, an Timotheus, an Titus, Philemon und die Hebräer zum Schluss.

7. Doch lesen wir auch Briefe von Jakobus und Petrus, Johannes und Judas – und zum Schluss werden die Visionen des Johannes offenbar: die Offenbarung als Finale – sonnenklar!

4. A tíz egyiptomi csapás latinul (Decem plagae Egyptiacae):

Prima rubens unda: Ranarum plaga secunda.

Inde culex tristis, post musca nocentior istis.

Quinta pecus stravit: Vesicas sexta creavit.

Deinde subiit grando: locusta cuncta vorando.

Nona tegit solem: primam necat decima prolem.

(Első a vöröslő hullám: a békák csapása a második.

Ezután a szomorú szűnyog, majd az ezeknél ártalmasabb légy.

Az ötödik leterítette a marhát: hólyagokat hozott létre a hatodik.

Majd jött a jégeső: a mindent felfaló sáska.

A kilencedik elfedte a napot: az elsőszülöttet megöli a tizedik.)

5. A tizenkét bíró (Bír 3–16):

Otniel, Ehud, Sámgár,

Débora és Bárák,

Gedeon, Abimelek, Tola,

Jáir, Jefte, Ibszán,

Elon, Abdon, Sámson.

6. A tizenkét kis próféta (12 szentírási könyve):

Ozeás, Joel, Ámosz, Abdiás,

Jónás, Mikeás,

Náhum, Habakuk,

Szofoniás, Aggeus,

Zakariás, Malakiás.

7. Szent Pál levelei:

RoKoKo (Római, I. Korintusi, II. Korintusi stb.)

GalEFi

KolTesszTessz

TimTimTit

FilZsid

8. ugyanaz más változatban (itt a címzettek csak egyszer fordulnak elő):

RomKorGalEf

FilKolTesszTim

TitFilZsid

9. A Jelenések könyve hét községe (Jel 2–3):

ESzPeTi

SzárFiLa

(Efezus, Szmirna, Pergamon, Tiatira, Szárdesz, Filadelfia, Laodicea)

Egyháztörténelem:

10. Az egyházüldöző római császárok:

<i>NeDoTraMa</i>	(Nero, Domitianus, Traianus, Marcus Aurelius,
<i>SeMaDe</i>	Septimius Severus, Maximinus Thrax, Decius,
<i>ValeDi</i>	Valerianus, Diocletianus.)

11. A 21 Egyetemes Zsinat:

<i>NiKoE</i>	(I. Nikaiai, I. Konstantinápolyi, Efezusi,
<i>KalKoKo</i>	Kalkedoni, II. és III. Konstantinápolyi,
<i>NiKoLa</i>	II. Nikaiai, IV. Konstantinápolyi, I. Lateráni,
<i>LaLaLa</i>	II., III. és IV. Lateráni,
<i>LiLiVi</i>	I. és II. Lyoni, Vienne-i,
<i>KonFirLa</i>	Konstanzi, Firenzei, V. Lateráni,
<i>TriVaVa</i>	Trienti, I. és II. Vatikáni)

12. Az Árpádházi magyar királyok Szent Istvántól**III. Endréig (1000–1301):**

IPA EB SaGÉL (I. Szt. István, Péter, Aba Sámuel, I. Endre,

I. Béla stb.

KIB GILIB

ILE BILE összesen 23 király)

Naptárkészítés (időszámítástan):**13. Az állatöv jegyei:**

Kos, Bika, Ikrek, Rák, az Oroszlán és arató Szűz,

Mérleg után Ollós (skorpió), Nyilas és Bak, Kanta (Vízöntő)

Halakkal.

14. A római naptár nonái és idusai:

Sex Nonas Maius, October, Iulius et Mars,

Quattuor at reliqui: dabit Idus quilibet octo.

(Hat Nonae van májusban, októberben, júliusban és márciusban,

Négy a többiben: mindegyik nyolc/at hozzáadva/ Idust ad.

15. A „*csízio*” túl bonyolult ünnepnapotár volt. A naptárreform óta már semmi gyakorlati haszna. 24 soros értelmetlen vers, minden hónapra kétsoros hexameter esik, amelynek szótagszáma megegyezik a hónap napjainak számával. A verset a napokra eső szent kezdőszótagjából alkották, vagy ha nem esik szent egy napra, akkor annak szótagja az előző szent második szótagja vagy valamilyen „töltelékszöveg” lesz, s így tovább. Neve a kezdő ünnepből jön: régen Újév Urunk körülmételésének ünnepe volt,

latinul /Circum/cisio. Az érdekesség kedvéért közlöm január latin és magyar „csízióját”:

*Cisio Janus Epi sibi vendicat Oc Feli Mar An
Prisca Fab Ag Vincen Ti Pau Po nobile lumen.*

(Az első sorban 17 szótag van, tehát jan. 1–17. napjait tartalmazza. A nagy betűvel kezdődő jelöl ünnepet, szentet: jan. 1. Circumcisio, 6. Epiphania, 13. Octava Epiphaniae, 14. S. Felix, 15. S. Marcellus, 16. S. Antonius. A második sorban 14 szótag van, tehát jan. 18–31. napjait tartalmazza: jan. 18. S. Prisca, 20. S. Fabianus, 21. S. Agnes, 22. S. Vincentius, 24. S. Titus, 25. S. Paulus, 26. S. Polycarpus.)

*Kis Karácsontól Kereszt túl / Jó Pál Remete nagy disznós
Antallal Fáb Ag Vinczhez szent / Pál fordula Károllal.*

(Az első sor 16 szótagot tartalmaz, tehát jan. 1–16. ünnepeit, szentjeit. 1. Kis Karácsony Újév régi neve. 6. Vízkereszt, 10. Remete Szent Pál. A második sorban 15 szótag van, tehát jan. 17–31. napjait tartalmazza. 17. Remete Szent Antal, 20. Szent Fábrián, 21. Szent Ágnes, 22. Szent Vincze, 25. Szent Pál fordulása, 28. Nagy Szent Károly császár.)

16. A négy kántorböjt időpontja latinul (ez is már csak történelmi érdekesség):

*Post Luciam, Cineres, post Sanctum Pneuma Crucemque
Tempora dat quatuor feria quarta sequens.*

(Luca, Hamvazószerda, Pünkösöd és Szentkereszt után Kántorböjtöt ad a következő szerda.)

Katekizmus, hittan

17. Az irgalmasság testi és lelki (7 + 7 = 14) cselekedetei latinul:

Visito, poto, cibo, – Redimo, tego, colligo, condo,

Consule, carpe, doce, – Solare, remitte, fer, ora.

(Az **irgalmasság hét testi cselekedete**: betegeket látogatok, szomjazókat itatok, éhezőknek enni adok, – Foglyokat kiváltok, ruhátlanokat befödök, utasokat befogadok, halottakat eltemetek.)

Az **irgalmasság hét lelki cselekedete**: adj tanácsot, ints meg, taníts, – Vigasztalj, bocsáss meg, viseld el a bántalmakat, az élő-kért és holtakért imádkozz.)

18. A Szentlélek kilenc gyümölcse latinul (Gal 5,22–23):

CaGaPa	(caritas, gaudium,	(szeretet, öröm, békesség,
	pax,	
PaBeBo	patientia,	türelem, kedvesség, jóság,
	benignitas, bonitas,	
LoMaFi	longanimitas,	nagylelkűség, szelídség,
	mansuetudo,	hűség)
	fidelitas)	

19. Zsidó hitigazságok gyermekversben:

1. Ki tudja, mi az: Egy? Az egyet tudom én: Egy a mi Istenünk az égen és a földön.

2. A kettő mi, ki tudja? A kettőt tudom én: kettő a frigy két táblája, egy a mi Istenünk az égen és a földön. (...3–12.)

13. A tizenhárom mi, ki tudja? A tizenháromat tudom én: Tizenhárom Isten fő jellemvonása, tizenkettő Izráelnek törzse, tizenegy volt József csillagképe, tíz volt Istennek parancsa, kilenc a terhesség hónapja, nyolc a Mila (a nyolcadnap körülmételés), hét a hétnek napja, hat a Misna rendje, öt a Tóra (Mózes öt) könyve, négy volt az ősanyánk, három az ősapánk, kettő a frigy kőtáblája, egy a mi Istenünk az égen és a földön.

20. Előbbi katolikus változata hittanos énekben:

1. *Mestereknek mestere, mestere, mondd meg: mi az egy?*

*Egy az Isten, a jó Isten,
Aki minket alkotott, alkotott.
Mindörökké. Ámen.*

2. *Mestereknek mestere, mestere, mondd meg: mi a kettő?*

*Kettő Mózes táblája.
Egy az Isten, a jó Isten.
Aki minket alkotott, alkotott.
Mindörökké. Ámen. (.....3–9.)*

10. *Mestereknek mestere, mestere, mondd meg: mi a tíz?*

*Tíz az Isten parancsa,
Kilenc angyalok kara,
Nyolc boldogság,
Hét a szentség,
Hat veder volt Kánába'.
Éljünk mindig barátságba'.
Öt az Egyház parancsa,
Négy az evangélista,
Három a pátriárka,
Kettő Mózes táblája,
Egy az Isten, a jó Isten,
Aki minket alkotott.
Mindörökké. Ámen.*

21. 1–5. számok a Szentháromság teológiájában latinul (De Deo uno et trino):**A Szentháromság Egy Istenben van:**

1. *unica natura divina* (egyetlen isteni természet a három Személyben),

2. *duae processiones* (két eredés: Az Atya szüli a Fiút és az Atya és a Fiú leheli a Szentlelket mint egy elv és egy leheléssel),

et duae missiones (és két küldetés: az Atya küldi a Fiút és az Atya és a Fiú küldi a Szentlelket mint egyetlen elv),

3. *tres Personae Divinae* (három isteni Személy: Atya, Fiú és Szentlélek),

4. *quatuor relationes reales* (három valós viszony: *atyaság, fiúság* és (aktív) *lehelés és származás* (passzív lehelés), amelyekből csak három különbözik egymástól valósan mint egymással szembenállók, mert az aktív lehelés – amely közös az Atyának és a Fiúnak – nem különbözik valósan az atyaságtól, amellyel nem helyezkedik szembe).

5. *quinque notiones*: öt fogalom az isteni Személyekben, amelyekkel mi felismerjük és egymástól megkülönböztetjük (kettő az Atyában: nem született, de szült /beszámítva az aktív lehelést is/; kettő a Fiúban: a fiúság és az aktív lehelés; egy a Szentlélekben: a passzív lehelés /leheltség/).

Ebből: 4 (2–5) *relationes* (viszonyok)

4 (1–4) *proprietas* (tulajdonságok)

3 (2–4) *notiones personales* (személyi fogalmak)

22. *A hét főbűn*: P. Farkas István OSchP piarista atya szerint. Közli tanítványa, Bezák Tamás római váci kispap, 2005. április 24.

KEFÖBITOHARE = **K**evélység, **F**ösvénység, **B**ujaság, **I**rigység, **T**orkosság, **H**arag, **R**estség.

23. *A Szent Korán 114 szúrája (fejezete)*

Megegyezik – csak számban! – az apokrif *Evangelium Thomae Copticum* azaz Szent Tamás kopt evangéliumával, amely az Úr Jézus 114 mondását tartalmazza.

Filozófia – Logika

24. A szillogizmusok

„A szillogisztika = *következtetésttan*: a logika része, mely a 4 alapvető ítélet viszonylataival foglalkozik. Ez a 4 állítás a következő: az Affirmo (állítok) és a nEgO (tagadok) ige első két magánhangzójával jelölve; az ítélet alanyát (S = subiectum) és állítmányát (P = praedicatum) tartva szem előtt: A : minden $S - P$ (egyetemes állító ítélet), I : néhány $S - P$ (részleges állító), E : egyetlen S sem P (egyetemes tagadó), O : néhány S nem P (részleges tagadó ítélet). Ezek között az állítások között a következő viszony áll fenn: A és I ill. E és O között alárendelt, A és O , valamint I és E között ellentmondásos, A és E között ellentétes, I és O között „al-ellentétes” viszony. Így áll elő a híres *szillogisztikai négyzet*:

A	ellentétes	E
alárendelt	ellentmondásos	alárendelt
I	al-ellentétes	O

Következtetéseknel az alanyhoz és az állítmányhoz a középső elemet (M = medium) is hozzá kell rendelnünk, amely ti. két ítélet közös része, és ennek alapján 2-ből egy 3. állítás vezethető le. Attól függően, hogy a medium hol helyezkedik el, a következő *figurák* állíthatók föl:

I	II	III	IV
M-P	P-M	M-P	P-M
S-M	S-M	M-S	M-S
S-P	S-P	S-P	S-P

Ha figyelembe vesszük az ítélet négy jelzett alaplómódját is, minden figurán belül 6 mód, összesen 24 adódik. Ezek rendszerezésére és memorizálására *Hispaniai Péter* (*Petrus Hispanus*, azonosítják XXI. János pápával, 1210/20 – pápa 1276–†1277) a

következő emlékeztető verset alakította ki (a szavak műszavak, jelentésük nincs! A szillogizmusokat az előbb jelzett magánhangzók jelölik: A, E, I, O, pl. Barbara = A + A = A):

I. *Barbara, Celarent, Darii, Ferio, Barbaro, Velarent,*

II: *Cesare, Camesteres, Festino, Baroco, Cesaro, Camestrop,*

III. *Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison,*

IV. *Bamalip, Camenes, Dimaris, Fesapo, Fresison, Camenop.*

Egy példa a *Barbarára*: Ha minden $S - P$, és minden $S - M$, akkor minden $M - P$. A skolasztika fordított utat követ: Minden $S - P$, $x - S$, tehát $x - P$.

A szillogisztikát Arisztotelész (Kr. e. 384–322) *axiomatizálta*, tehát hézagmentesen visszavezette néhány alap-előfeltételre. A sztoikus és skolasztikus szillogisztika kedvenc területe a bizonyíthatatlan (sztoa), ill. a föltételes (skolasztika) szillogizmusok köre. Utóbbi szóhasználatával ennek ilyen modulusai lehetségesek: 1. állítva állító: ha A , akkor B , ámde A , tehát B ; 2. tagadva tagadó: ha A , akkor B , ámde B , tehát nem A ; 3. kettősen tagadó: sem A , sem B , ámde A , tehát nem B ; 5. állítva tagadó mód: A vagy B , ámde nem A , tehát B .

A szillogisztika alapelveinek a következők tekinthetők: a) Az *ellentmondás elve*: nem fordulhat elő, hogy ugyanaz ugyanannak, ugyanazon vonatkozásban megfelel és nem felel meg; b) Az *azonosság elve*: minden, ami van, azonos önmagával; c) A *harmadik kizárásának elve*: valami vagy megfelel valaminek, vagy nem, harmadik lehetőség nincs.” in: (vö. alább Források 24.)

A fenti vers változata:

Barbara, Celarent primae Darii Ferioque.

Cesare, Camestres, Festino, Baroco secundae.

Tertia grande sonans recitat: Darapti, Felapton,

Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison. Quartae

sunt: Bamalip, Calemes, Dimatis, Fesapo Fresisonque.

in: (vö. alább *Források* 24.) Schütz magyarázata: „Ha ennek értelmében az a e i o -ból ismétléses terno-kat képezünk, akkor minden figurában 4^3 , összesen tehát $4 \cdot 4^3$, vagyis 256 szillogisztikus modust kapunk elméletben. ... Az elméleti 256-ból csak 19 a helytálló, melyeket Petrus Hispanus (†1277, mint XXI. János pápa) a következő versbe foglalt.” Ebben a versben „*a magánhangzók jelentik a modusokat*. Ferio tehát azt jelenti: ha az első figurában a felsőtétel (maior) egyetemesen tagadó, az alsótétel (minor) részlegesen állító, akkor a zárótétel (conclusio) részlegesen tagadó.” (i. m. 28–29.)

25. Szótagok fokozatos elhagyásával értelmes mondat keletkezik:

Görög szójáték: *Napoleon, apoleon, poleon, oleon, leon, eon, on* = Napóleon egész városok elvesztője, oroszán lévén lement. Azt is javasolják, hogy logikusabb görög sorrendben így állna: *Napoleon on o leon leon eon apoleon poleon* = Napóleon, a népek oroszánja lévén, lement, városokat tönkretéve.

Latin szójáték: *Amicus cognoscitur amore, more, ore, re* = A barátot felismerik szeretete, erkölcse, szája (beszédje), a tettei (a tényállás) alapján. Németül: Den Freund erkenne an Liebe, Gehaben, Wort und Tat.

Források

1. Ismeretlen „szerző”. Kisapap koromban kaptam.
2. mint l.
3. *Linzer Bibelsaat*, März 2010/Nr.112, p. 22. (kottával)
4. Ismeretlen „szerző”. Állítólag a 16. században a Vulgata Kiv. bevezetőjében állott.
- 5–6. Ismeretlen „szerző”. Egyszerű összeállítás a bibliai lelőhely alapján.

7. Joseph Godefroid, *La culture spirituelle*. Bruxelles 1969, 438. „rococo galephi colthesthes timentit philhé”. A főszövegben magyarosítottam a latin–francia szöveget.
- 8–9. mint 4–5. A Jel 2-3 hét egyházközségét pl. tanítás közben állítottam össze fenti példák nyomán.
10. Joseph Godefroid, *La culture spirituelle*. Bruxelles 1969, 438. „Les empereurs romains persécuteurs: nédotramar semade valodi.” Mivel a Római Birodalom egyházüldözéseinek száma ingadozik, Szent Ágoston *De civitate Dei* (18, 52) művében tíz egyházüldözést sorol fel, de már ő is bizonytalan a császároknál. Mivel J. Godefroid emléző versikéje nem emeli ki nagybetűvel a név első szótagját, nem lehet tudni, hogy tíz vagy kilenc császárnevet hoz. De Valerianus és Diocletianus között ki lenne a „Lo” szótaggal kezdődő egyházüldöző? Ezért „le”-re javítottam a főszövegben, de így csak kilenc császár szerepel.
11. Joseph Godefroid, *La culture spirituelle*. Bruxelles 1969, 438. „nicoé, chalcoco, nicola, lalala, luluvi, conflola trivava”. A főszövegben magyarosítottam a latin–francia szöveget.
12. Tóth Tihamér, *Az ifjú műveltsége. Ne igyál!* Budapest 1937, 88. tanácsa alapján állítottam össze. Uo. még sok gyakorlati tanácsot találunk az észszerű tanulásra és emlézésre vonatkozólag.
- 13–16. Szentpétery Imre, *A kronológia kézikönyve*. Budapest 1985 (reprint). *CSÍZIÓ vagyis a CSILLAGÁSZATI TUDOMÁNYOK rövid és értelmes leírása*. Budapest 1986 (1909. kiadás részleges reprintje). – Jakubinyi György, *Éveid nem érnek véget. Rövid időszámítástan*. Verbum, Kolozsvár 2010, 48–50. (Közlöm a teljes latin és magyar csíziót.)
17. Ismeretlen „szerző”.
18. Dr. Nemeček József gyulafehérvári teol. rektor tanította dogmatikaórán a 60-as években.
19. *HAGGADAH a Peszách ünnepi elbeszélés*. Ford. és magyarázta Dr. Singer Leó várpalotai rabbi. Schlesinger Jos. Kiadása, Bécs–Budapest é. n. 59–61. *Utalások: 13. vö. Kiv 34, 6–7 titokzatosan rejti Isten 13 tulajdonságát. 11. József álmában 11 testvére vö. Ter 37, 9., 6. A Talmud fő részének, a Misnának hat fejezete van. 4-3. A három ősatyának (pátriárkának) négy felesége (ősanyák) volt: Ábrahám – Sára, Izsák – Rebekka, Jákob – Lea és Ráhel.*

20. T. Dénes Anna Szeréna szociális testvér közlése. Hittanórán használták, énekelték a 40-es években Kolozsváron.
21. Adolphus Tanqueray, *De Fide, de Deo Uno et Trino, de Deo Creante et Elevante, de Verbo Incarnato. (Synopsis Theologiae Dogmaticae, Tomus Secundus)*. Parisiis-Tornaci-Romae ²⁹1959, 333–445. alapján. Dr. Nemcsek József gyulafehérvári teol. rektor sokszor utalt rá dogmatikaórákon.
24. *Szillogisztika* szócikk in: *Magyar Katolikus Lexikon*, XIII. kt. SzIT, Budapest 2008, 288.
A vers változata: in: *A bölcsélet elemei Szent Tamás alapján*, írta Dr. Schütz Antal, SzIT, Budapest 1927, 28.
Hans Fink, *Ein Honigfaden der Logik. Die Grundbegriffe von der heiteren Seite*, Kriterion, București 1989, 84.
25. *Napoleon* in: *Being beyond Napoleon Apoleon ...* cikk az interneten. Több cikk is foglalkozik vele. A legtöbb arra hivatkozik, hogy Appleton Morgan, *Macaronic Poetry* 1872 könyvében jelent meg először.
Amicus in: *Latein für fortgeschrittene Angeber*, hrsg. von Gerald Drews, Orbis Verlag, München 2001, 76.